

Suyun Bize Anlattıkları

Çanakkale'de su adabetti üzerine

Avrupa
Birliđi **sivil
düşün**

"Bu Araştırma Avrupa Birliđi Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliđi desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğın sorumluluğu tamamıyla Özge Doruk' a aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır."

Su, sen bize yaşama gücü verensin.
Biz gelişip canlanalım diye,
Rızığımızı bulmamıza yardım edensin.
Sen ki sevgi dolu bir anasın,
Sahip olduğun en lezzetli besinleri paylaşalım,
Adına bizlere doğum ve yaşam verdiğin,
Tanrıların evine gidelim.
Refahımız için tanrıların bize yardım etmesine,
Suların içeceğimiz olmasına izin ver.
İyilik ve sağlık olup üzerimizden aksınlar.

Seçilmiş her şeyin,
Ve tüm insanların efendileri,
Deva için yalvardığım şey şudur.
Sular - vücuduma bir zırh olun ki,
Güneşi uzun zaman görebileyim.
Sular - içimdeki tüm kötü şeyleri yıkayın.
Yaptığım tüm kötülükleri,
Söylediğim tüm yalanları,
Burada sulara bırakıyorum bugün.
Onun özü birleştiriyor bizi,
Ah Agni, nemle yüklü,
Gel ve beni ihtişamla kollarına al.

Kadim Rig Veda İlahisi,
Yaşam Suyu (Shiva, 2007)

Künye

Araştırmacı: Özge Doruk

Editör: Tuba Emirođlu

Tasarım: Hakan Gönül

İllüstrasyon: Fatma Halet Taşpolat Haydar

İçerik

Bilgi Notu: Bir Varlık Olarak Su

Çalışmanın Amacı

Çalışmanın Çerçevesi

Suya Dair Genel Bir Bakış

İklim Krizi ve Su

İklim Adaleti ve Su

Özetle: Türkiye ve Su Varlıkları

Çanakkale'nin Su Varlıkları

Sonuç Yerine

Su Adaletini Tesis Ederken

Bilgi notu: Bir Varlık Olarak Su

Çalışma boyunca suyun bir **varlık** olarak vurgulandığını göreceksiniz. "Nehirler, denize israf ediliyor." sözleriyle içinde olduğumuz sistemin doğaya karşı "meta" bakış açısını özetleyen Wesley Powell (Shiva, 2007; sy.76) ve benzeri düşüncelerin aksine yaşadığımız gezegendeki canlı, cansız tüm varlıkların haklarını görüyoruz. Bahsedilen bu herhangi bir sebepten ötürü değil, sadece var olmanın getirdiği değeri başlı başına temel alıyor.

Bir varlık olarak su; coğrafyanın fiziki sınırlarının ve siyasi yapıların ortaya çıkarttığı insani sınırların, insan-doğa ilişkisindeki kavramsal sınırların, sektörlerin arasında var olduğu düşünülen sınırların ötesindedir. (İlhan, 2011; sy.6)

Bir değer olarak su; yerleşik toplumların oluşumundan beri 'müşterek' yani herkes söz hakkına ve kullanımına adil bir şekilde eriştiği varlık olmuştur. Son iki yüzyıldır kaybettirilen 'müşterek' tekrardan hatırlanmaya, gündeme getirilmeye çalışılıyor.

Düşüncenin dile, dilin kültüre, kültürün sisteme yansıdığı bu noktada değişen düşünceleri kullandığımız dile yansıtmanın zamanı geldi geçiyor. Bu nedenle suyun da bir varlık olarak ele alınması, müşterek değerimiz olarak kabul edilmesi bu raporun temel yaklaşımını oluşturmaktadır.

Çalışmanın Amacı

İklim krizinin sonuçları her geçen gün daha da yoğun bir şekilde hissediliyor. Lakin nedenlerine yönelik halen tutarlı ve kararlı bir şekilde harekete geçildiği söylenemez, özellikle de politik ölçekte.

Tüketimin ana merkezi olan İstanbul kendi kendine yetememesinin yanı sıra civarındaki diğer tüm yerleşim alanlarını da kendisini beslemeye zorluyor. Bu noktada Marmara Bölgesindeki diğer tüm iller gibi Çanakkale de kontrolsüz endüstrileşmenin, yapılaşmanın, nüfus artışının tehdidi altında. Kentteki orman varlıklarının %80'i madencilik yapılabilecek alan olarak tespit edilmiş durumda (TEMA Vakfı, 2020) aktif olarak çalışan 5 termik santralin yanı sıra planlama aşamasında olan kömürlü termik santraller de mevcut. Kırsal kesimdeki alanların ise ekolojik(!) turizm/yapılaşma adı altında kapasitesinin üzerinde nüfus artışına sebep olacak şekilde projelendirilmesi söz konusu. Mevcut tüm bu sorunlar ise önemli bir varlık üzerinde ortaklaşıyor: Su.

*Suyun bize anlattıkları: Çanakkale'de su adaleti üzerine çalışması; Çanakkale'deki **su varlıklarına** odaklanıyor. Su varlıklarının mevcut durumunu, iklim krizi ile ilişkili olarak yaşanan kuraklık riskini göz önüne alarak bu varlıkların nasıl, ne şekilde ve kimler tarafından kullanıldığına dair genel bir tespit sunarak "su adaleti" perspektifinden değerlendirmeyi amaçlıyor.*

Çalışmanın Çerçevesi

Çanakkale'deki tatlı **su varlıklarına** odaklanan bu çalışma konusu gereği oldukça geniş bir kapsama sahiptir. Coğrafi olarak pek çok katmana sahip kentte su ile ilişkili pek çok alt başlığın söz konusu olduğunu belirtmek gerekir. Bu nedenle öncelikle çalışmanın kapsamı ve sınırları netleştirilmiştir. Bu noktada araştırmanın çerçevesi; su adaleti bağlamında Çanakkale'deki su kullanımına yönelik genel bir değerlendirme sunmak, turizm ve enerji sektörüne odaklanmaktır.

Suya Dair Genel Bir Bakış

Çalışma boyunca suyun bir varlık olarak vurgulandığını göreceksiniz. "Kaostan kozmosa dünyanın var olduğu ilk andan itibaren canlılığın devamlılığı için elzem bir varlık olan su; insanlığın tahta oturduğu petrolü yerinden etmek üzere.

Yaşamın devamlılığı için elzem olan su insanı sadece hayatta tutmadı. İnsanları suyla beslenen en verimli ovaların etrafında bir araya getirdi. Topluluklar oluşturdu, topluluklardan medeniyetler inşa edilirken bir özne olarak oradaydı. Doğanın kendisine tabii olduğumuz ve onun düzenine ayak uydurduğumuz dönemlerde hayatımızın "kutsallık" atfettiğimiz bir anlamının parçası oldu, doğa ve kültür ilişkisini belki de en somut anlayabileceğimiz noktalardan biri olarak halen suyu görmekteyiz. Doğanın düzenine ayak uydurmaktan vazgeçip hükmetmeye karar verdiğimiz 'aydınlanma' süreci ile birlikte su ile olan hikayemiz de bambaşka bir yöne doğru beklenmedik bir hızla ilerlemekte. Her zaman var olan su sıkıntısı bu sefer tek bir topluluk üzerinden bölgesel ölçekte değil artık küresel olarak hepimizin meselesi.

Geldiğimiz bu durumu tanımlarken iki ana başlık üzerinden ilerleyebiliriz: **"İklim Krizi ve Su", "İklim Adaleti ve Su."**

İklim Krizi ve Su

Atmosferi sarıp sarmalayıarak gezegenimizdeki canlılığın devamı için gerekli ısı düzeyini sağlayan sera gazlarının oranı 1750'li yıllar itibariyle sürekli artış gösteriyor. İnsan kaynaklı faaliyetler sebebiyle yaşanan bu süreci geldiğimiz an içerisinde **iklim krizi** olarak tanımlıyoruz. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) sera gazı emisyonlarındaki ana artış sebebinin fosil yakıt kullanımı olduğunu belirtiyor. IPCC'nin 2004 yılı için yapmış olduğu çalışmaya göre sera gazı emisyonlarının artışının %56'sı fosil yakıt kullanımı %17'si ise ormansızlaşmaya bağlıdır (WWF-Türkiye, paragraf.5).

Ekstrem hava olaylarının sıklığının ve etkisinin artmaya başlaması (kuraklık, şiddetli kasırgalar, seller vs.), okyanusların asitlenmesindeki artış, okyanus ve deniz suyu seviyelerinin yükselmesi, buzulların erimesi, canlıların yaşam alanlarının hızla tükenmeye başlaması; iklim krizinin tüm bu etkileri 6. kitlesel yok oluş çağında olduğumuz tartışmalarını da beraberinde getiriyor.

Peki iklim krizinin **su varlıklarına** nasıl bir etkisi var? Gezegendeki su miktarı sabit kalsa da suyun buharlaşması ve tekrardan yeryüzüne inmesi gibi en basit haliyle tanımlayabileceğimiz su döngüsü iklim krizine sebep olan sera gazı emisyonlarındaki artış sebebiyle farklılaşmaktadır. Kuraklık ve seller gibi ekstrem hava olaylarına daha fazla maruz kalınacağı öngörülebilir.

Halihazırda kurak alanların daha fazla kuraklaşacağına, yoğun yağış alan bölgelerin ise daha fazla yağış alacağına değinilmektedir (Brown ve Wald, 2013 akt. Öztürk, 2019; sy.44). Dünya nüfusunun neredeyse beşte biri halihazırda su sıkıntısı çeken bölgelerde yaşarken, bu oranın 2025 yılı itibariyle üçte iki seviyesine çıkacağı belirtilmektedir (FAO, 2007 akt. Öktem ve Aksoy, 2014; sy. 10) Öte yandan akarsu debilerinde beklenen değişiklikler sebebiyle tatlı yüzey su varlıklarında da riskler söz konusudur.

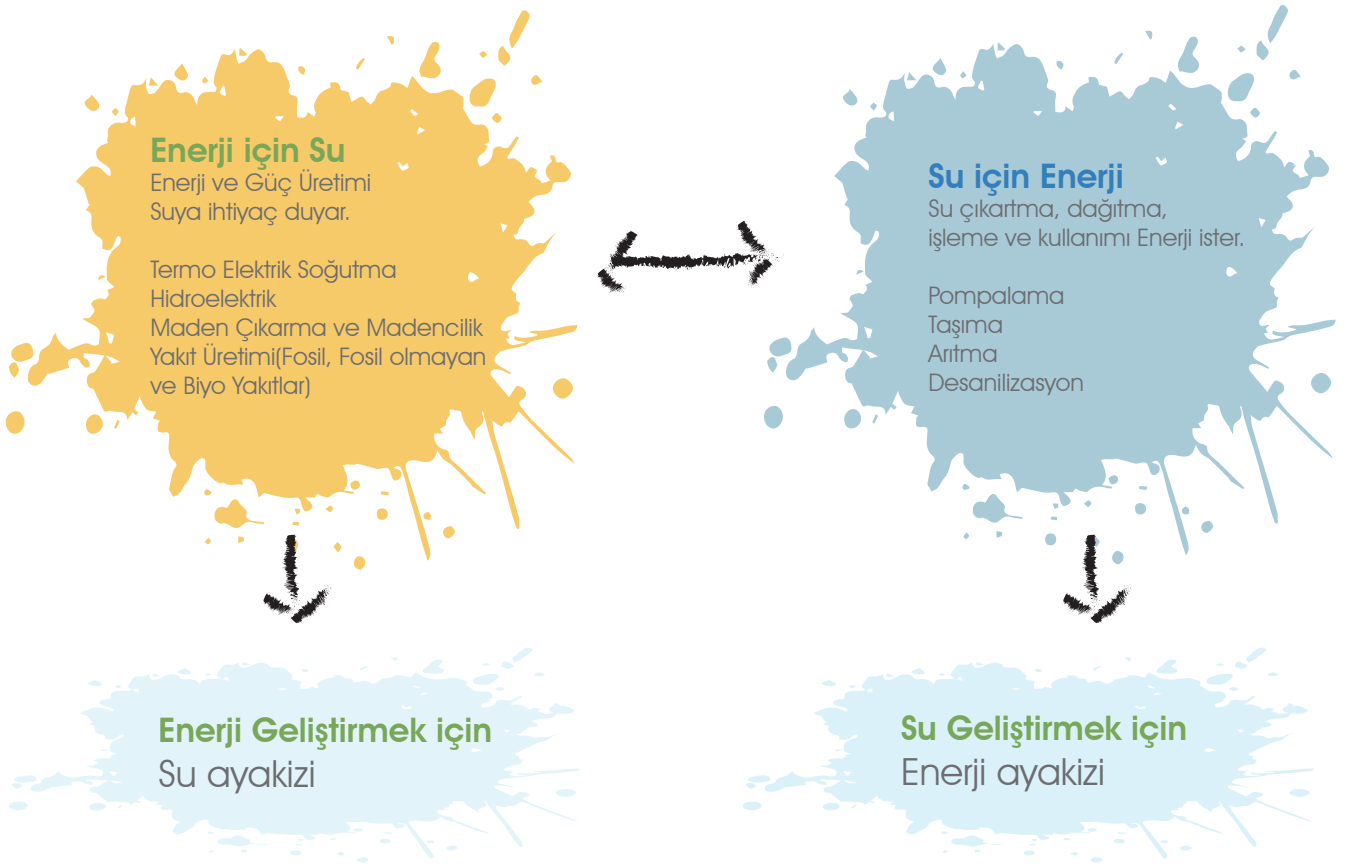
WWAP (2009) raporunda da belirtildiği üzere demografik, ekonomik, sosyal tüm süreçler ve insan faaliyetleri ile birlikte su üzerinde büyük baskılar oluşmaktadır (akt. İlhan, 2011; sy. 10). Bu baskılar aynı şekilde iklim krizinin sebeplerini oluşturduğu gibi bir noktada da iklim krizinin sonuçlarına kimin nasıl maruz kalacağını da belirlemektedir.

İklim Adaleti ve Su

İklim krizinin su döngüsü üzerindeki etkisi ile birlikte suya erişim ve kullanımına ilişkin de tartışmalar küresel olarak önemli gündemlerimizden biri olacaktır.

Bir müşterek olarak su uzun dönemler boyunca toplulukların kolektif yönetimlerinde kullanımında iken küreselleşme süreci ile birlikte suyun topluluk tarafından denetimi yok olmaya ve özelleştirilmesi yaygınlaşmaya başlamıştır (Shiva, 2007).

Su artık sadece toplulukların kullanımında değildir. Endüstriyel sistem içerisinde tarım endüstrisi %70 oranla küresel ölçekte en büyük sektörel su kullanıcısıdır.(Öztürk, 2019; Öktem ve Aksoy, 2014; İlhan, 2011). Öte yandan sanayi, enerji tesisleri, turizm sektörü vs. pek çok sektörel kullanımın yanı sıra artan nüfus ile birlikte kişi başına düşen metreküp su miktarı da giderek azalmaktadır. Şu an da kömür, doğalgaz, nükleer yakıtlı enerji kaynaklarının soğutulması için dünya çapında 400 kilometre küp su çekimi yapılmaktadır. Sıcaklıklardaki ve buharlaşma seviyesindeki artış ile birlikte soğutma çalışmaları için çekilecek su miktarında da bir artış yaşanması kaçınılmazdır. (Öztürk, 2019; sy.

(akt. Akgün İlhan, 2011; sy.21)

Lakin bu durum sadece endüstrinin özelinde değil canlıların hayatta kalmak için tüketmesi gereken su miktarında da artışa neden olacaktır.

Endüstriyel su kullanımı, büyük şehirlerdeki su tüketimi, atık ve kirlilik sorunu, içme suyunun ambalajlanması ve parayla satılması tüm bu sorunlar temelinde ele almak istediğimiz kavram: **Su Adaletidir**.

Hak savunuculuğu bağlamında çoklukla dile getirdiğimiz adalet kavramı, su bağlamında da spesifik olarak gündemimize girmektedir. Dünya genelinde yaşanan tüm krizler bulunduğumuz sistemde toplumun kırılgan gruplarını hedef alıyor.

İnsan Kalkınma Raporu 2006'ya göre ülkelerin kişi başına düşen günlük su tüketimlerine bakıldığında Amerika Birleşik Devletleri 580 lt ile ilk sırada yer alırken onu sırasıyla Avustralya 500 lt, İtalya 380 lt, Japonya 375 lt takip etmiştir. Kamboçya, Etiyopya, Haiti gibi ülkelerde bu miktar 20 litrelerdedir. Bahsedilen bu su sadece içme ya da temizlik amaçlı değil, üretimin her aşamasında kullanılan sudur (İlhan, 2011; sy. 10).

Su adaleti; iklim krizinden en fazla etkilenen toplulukların iklim değişikliğine en az katkıda bulunan ülkelerde yaşayanlar olmasıyla birlikte gündeme getirdiğimiz **iklim adaleti** kavramına paralel ele alınabilecek bir kavram.

Su bir müşterek olmaktan çıkartıldı ve serbest piyasa içerisinde değerlendiriliyor. Bu noktada ekonomik eşitsizlikleri dikkate aldığımızda, ekonomik gücü olanların suyu israf etmesi ve yoksulların da bunun bedelini ödemesi çok yüksek olasılıktır (Shiva, 2007; sy.52).

Git gide etkisini arttıracak su krizinde temiz **suya erişim kimin hakkı?** sorusunu da yüksek sesle sık sık sormaya başlamamız gerekiyor.

Özetle: Türkiye ve Su Varlıkları

Üç tarafı denizlerle çevrili ülkemiz harita üzerinde ne kadar masmavi bir alan içerisinde görünse de esas itibariyle hiçbir zaman su bolluğu yaşayan bir ülke olmadı. WWF-Türkiye Su Raporunda belirtildiği üzere şu an da kişi başına düşen 1.519 metreküplük su miktarı ile **'su sıkıntısı çeken'** bir ülke olarak kabul ediliyor (2014) Türkiye İstatistik Kurumunun, 2030 yılında Türkiye nüfusunu 100 milyon olarak öngörmesi ise kişi başına düşen su miktarını 1.120 metreküpe çekiyor. Bu durumda raporda da değinildiği üzere artan nüfusun, büyüme odaklı gelişen ekonominin ve kentlerin de varlığıyla Türkiye, **'su fakiri'** bir ülke olma yolundadır.

Su kıtlığını tanımlamada yaygın bir şekilde kullanılan Falkenmark indeksine göre kişi başına düşen su miktarı;
1700 m³ ve fazlası olduğunda bir su sıkıntısı yok
1700 - 1000 m³ arasında olduğunda ise su sıkıntısından
1000 - 500 m³ arasında kaldığında su kıtlığından
500 m³'ten daha az durumda olduğunda ise mutlak su kıtlığından bahsedilebilir (Falkenmark 1989 akt. İlhan, 2011; sy. 8).

Su varlıklarımız noktasında bir bolluk yaşamıyor tam aksine iklim krizinin de etkisiyle her geçen gün riskli bir geleceğe doğru ilerliyoruz. Akdeniz havzasında 25 yılda yağışların %25 azalması bekleniyor (Öktem ve Aksoy, 2014; 16). Bu durum belli bölgelerde kuraklığa sebep olurken, ülkenin kuzeyinde ise ani yağışlarla birlikte artış gösterecek olan selleri, taşkınları şimdiden yaşıyoruz. IPCC 2021 raporu yaz aylarında yaşanan yangınların ve sellerin insan kaynaklı iklim değişikliği sonucunda artış gösterdiğini vurguluyor. Öte yandan seller konusunda daha fazla bilgiye sahip olduklarına değinirken kuraklık sürecine ilişkin daha kısıtlı bilgi söz konusu. Su varlıklarına yönelik tehditler her geçen gün artarken mevcut haliyle suyun nasıl kullanıldığı da ele alınmalıdır. **Kısıtlı su varlıklarının Türkiye'de kullanım alanları;** yaklaşık %73'ü sulama, %11'i sanayi, %16'sı kentsel tüketimdir. (Su Kaynakları Yönetimi ve Güvenliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2014; sy.21).

Tarımsal sulamanın önümüzdeki yıllarda da en çok suyun kullanıldığı alan olacağı öngörülüyor. Şu an da sulanabilecek nitelikteki 8,5 milyon hektar alanın, 5,7 milyon hektarı Devlet Su İşleri (DSİ) tarafından sulamaya açılmış durumdadır. 2023 yılı itibariyle ise 8,5 milyon hektarın tamamının sulanması hedefleniyor (Öktem ve Aksoy, 2014; sy.32).

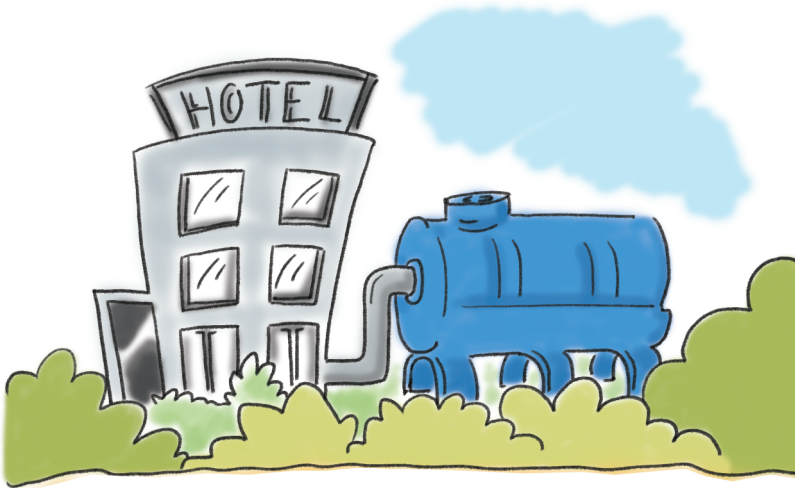
Su Kullanımının Dağılımı

Tarım sektörü dışındaki alanlara baktığımızda **su varlıklarından** çekilen 11,7 metreküplük suyun %40,8'inin belediyeler, **%36,4'ünün termik santraller**, %12,8'inin imalat sanayi işyerleri, %8,6'sının köyler, %1'inin organize sanayi bölgeler (OSB) ve **%0,5'inin maden işletmeleri** tarafından kullanıldığı belirtiliyor (Su Kaynakları Yönetimi ve Güvenliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2014; sy.24).

Endüstri ve enerji sektörünün su kullanımı; temizleme, ısıtma ve soğutma, buhar sistemi çalıştırma, atık maddelerin ve parçacıkların taşınması, hammadde oluşturma, çözücü olarak kullanılma, harç olarak kullanılma üzerinedir (İlhan, 2011; sy.19).

520 MW'lık bir kömürlü termik santralin soğutma aşaması için bir günde ihtiyaç duyulan su miktarı 1,1 milyar litredir ("Kömür Masalları Raporu", 2021)

Suyun kullanımının yanı sıra evsel ve endüstriyel atık olarak deşarj edilmesi de söz konusudur. 2010 yılında alıcı ortamlara deşarj edilen **atık suyun %45,8'ini termik santraller**, %38,5'ini belediyeler, %11,4'ünü imalat sanayi işyerleri, %2,1'ini köyler, %1,8'ini OSB'ler ve **%0,5'ini maden işletmeleri** oluşturuyor ("Su Kaynakları Yönetimi ve Güvenliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu", 2014; sy. 24-25).

Türkiye’de **su varlıklarının** nasıl, ne şekilde, kimler tarafından kullanılacağına dair devletin pek çok kurumunun sorumluluğu ve yetkisi vardır:

Su Kaynaklarının Kalitesi:
Tarım ve Orman Bakanlığı
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Atıksu Deşarjları:
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı,
Belediyeler

Su Ürünleri Yetiştirme Alanları:
Tarım ve Orman Bakanlığı

Doğal Mineralli Sular ve Jeotermal Kaynaklar:
Sağlık Bakanlığı
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

İçmesuyu:
Tarım ve Orman Bakanlığı,
Sağlık Bakanlığı, Belediyeler

Yüzme Suyu:
Sağlık Bakanlığı
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

(“Su Kanunu Taslağı”, 2019)

Kültür ve Turizm Bakanlığı turistik bölgelerde içme suyu temini ve kentsel atıksu bertarafı konularında yetkilidir (“Su Kaynakları Yönetimi ve Güvenliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, 2014; sy.17).

Güncel çalışmalara baktığımızda Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmış bir Su Kanunu Taslağı dikkat çeker. Su Kanunu Taslağının amaçları: Su kaynaklarının korunması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi; tek elden tahsisinin yapılması; AB su müktesebatına uyumun sağlanması; suyun verimli ve tasarruflu kullanılması; **ihtiyaç önceliklerine uygun olarak sürdürülebilir bir şekilde** kullanımının sağlanması; suyun tek elden havza esasında miktar ve kalite bakımından bütüncül yönetilmesinin sağlanması; havza, taşkın ve kuraklık yönetim ve sektörel tahsis planlarının uygulanmasının kanun yoluyla sağlanması; suyun hukuki niteliğinin kanun yoluyla düzenlenmesidir.

Türkiye'nin her bir bölgesi için hukuki düzenlemeler aynı olsa da **su varlıklarının** genel durumu, kullanım şekli; coğrafi, ekonomik, sosyal pek çok konuda farklılık gösterebilmektedir. Bu bağlamda Çanakkale de yerel ölçekte su üzerine detaylı olarak çalışılması gereken bir kenttir.

Su Kullanımının Dağılımı

Ekoloji mücadelesinde de sık sık dile getirilen Homeros'un İlyada'sında geçen "**bin pınarlı İda**" ifadesi, Kazdağları ve yöresinin, dolayısıyla bugünkü Çanakkale sınırlarının, **su varlıkları** konusunda asırları aşan bir bilgiyi bizimle paylaşıyor. Tarih boyunca pek çok uygarlığın yerleşip hayat kurduğu bu coğrafya **su varlıkları** konusunda bereketli olsa da bugün bu varlıkların sürdürülebilirliği risk altındadır.

Kent içerisindeki su kullanımının sektörel dağılımına baktığımızda ağırlıklı olarak tarım sektörü tarafından kullanıldığını söyleyebiliriz. Çanakkale 1970'lere kadar civarındaki kentlerin aksine çok fazla sanayi yatırımı alan bir kent olmadı. Bu noktada esas ekonomisi tarıma dayalı olan kentte doğal göller çok fazla olmasa da devlet tarafından **tarımsal sulama** amaçlı pek çok gölet yapıldığını söyleyebiliriz. Devlet Su İşlerine (DSİ) bağlı 27 göletin yanı sıra İl Özel İdaresine bağlı 26 gölet daha bulunmaktadır

("Çanakkale İli 2019 Yıl Çevre Durum Raporu", 2019; sy. 27-28).

Bu çalışmada tarımsal sulama ele alınmasa da bu kullanımın Çanakkale özelindeki su varlıkları için önemli olduğu belirtilmelidir. Tarım sektörü dışında kentteki akarsular, yer altı su varlıkları diğer sektörlerin de kullanımındadır.

Türkiye'nin toplam 26 su havzası vardır. Çanakkale İl sınırları içerisinde hem Marmara Havzasının hem de Kuzey Ege Nehir Havzasının bir kısmı bulunmaktadır. Havzalar değerlendirilirken yıllık toplam su potansiyelleri, havza sınırları içerisinde yaşayan insan nüfusu, havza alanları ve yıllık ortalama akımları gibi kriterlerin göz önünde bulundurulması elzemdir (İlhan, 2011; sy.33). Bu bağlamda hazırlanan Havza Yönetim Planı; insani faaliyetlerin su kaynakları üzerinde oluşturduğu baskıların tespit edilerek, kötüye gidişin engellenmesi ve iyi durumun korunması için Orman ve Tarım Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü'nün üzerinde çalıştığı bütüncül havza yönetim planı olarak tanımlanabilir. Çanakkale'nin tamamını içermese de **Kuzey Ege Nehir Havzası Yönetim Planı** kapsamında hazırlanan rapor önemlidir.

Kuzey Ege Nehir Havzasının **%31,1'i** Çanakkale il sınırları içerisinde. Tamamı **9817 km²** olan Çanakkale'nin **3077 km²'si** havza sınırlarındadır. Üst, orta ve alt olmak üzere üç alt bölüme ayrılan havzanın üst Kuzey Ege kısmının tamamı, orta Kuzey Ege'nin ise belli bir oranı Çanakkale il sınırları içerisinde kalmaktadır. Üst Kuzey Ege Alt Havzasının genelini ovalardan oluşmasının yanı sıra **%56** oranında yoğun bir orman örtüsü ile kaplıdır. En önemli akarsuyu ise Karamenderes Çayı'dır. Orta Kuzey Ege Alt Havzası ise Kazdağı ve Madra dağı gibi önemli yükselti alanları içerisinde barındırmaktadır. Havzaya dair bu veriler araştırma sonuçlarının değerlendirilmesinde arka plan oluşturması açısından önemlidir ("Nehir Havza Yönetim Planı Nihai Raporu", 2020).

Tüm Kuzey Ege Nehir Havzasında toplam tarım alanı içerisinde 2016 yılında su tüketimi **656.500.000 metreküp** olmuştur. Onun dışında kalan sanayi sektörünün (maden, enerji, OSB, zeytin, demir çelik, petrokimya, imalat) toplam su kullanımı **90.418.905 metreküptür** ("Nehir Havza Yönetim Planı Nihai Raporu", 2020).

Mevcut sektörler sadece faaliyetleri esnasında değil, faaliyetleri akabinde ortaya çıkan fiziksel/kimyasal/biyolojik atığı yerüstü ya da yeraltı **su varlıklarına** boşaltarak da kirlilik temelli su kullanımı gerçekleştirmektedir. Bu durum sadece endüstriyel su kullanımı değil, kentsel su kullanımı için de geçerlidir.

Aşağıdaki tablolar Çanakkale'de yerüstü **su varlıklarından** olan akarsular, barajlar ve yeraltı suları hakkında detaylı bilgileri içermektedir. Belirtilen **su varlıklarının** hangi amaçlarla kullanıldığına ve ne tür baskılar altında olduğuna dair çalışmalar söz konusudur. Tarımsal faaliyetlerde kullanılan azot ve fosfatın, sanayi faaliyetleri sonucu ortaya çıkan kimyasal atıkların Çanakkale'nin iç sularına karıştığı tespit edilmiştir ancak bu konuya ilişkin kapsamlı kirlilik araştırmaları, akarsu izleme çalışmaları vs. yeterli ölçüde değildir (Akbulut, Odabaşı, Odabaşı ve Çelik, 2006)

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, Türkiye Su Kaynakları Haritası

<https://goo.gl/maps/w9mJqr4YwwWQcHmHA> Çanakkale (Maden/Enerji Endüstrisine ait bazı atık noktaları) (Kaynak: "Çanakkale İli 2019 Yıl Çevre Durum Raporu", 2019)

Su varlıklarının sektörel kullanımı sadece tarım ya da sanayi sektörü ile sınırlı değildir. Bu bağlamda turizm sektörünü de ayrıca ve detaylı olarak değerlendirmek gerekir. Bu çalışmanın da odağında olan turizm sektörünün ciddi bir **su harcama kapasitesi** bulunmaktadır.

Çanakkale; doğası, tarihsel ve kültürel birikimiyle pek çok yönden önemli bir turizm kentidir. Ve bu turizm kentinin özellikle yaz aylarında deniz turizmine elverişli olan sahil bölgelerinde yoğun bir nüfus artışı yaşanmaktadır. Sınırlı olan **su varlıkları** bu yoğun nüfus artışı karşısında **baskı altında** kalmaktadır.

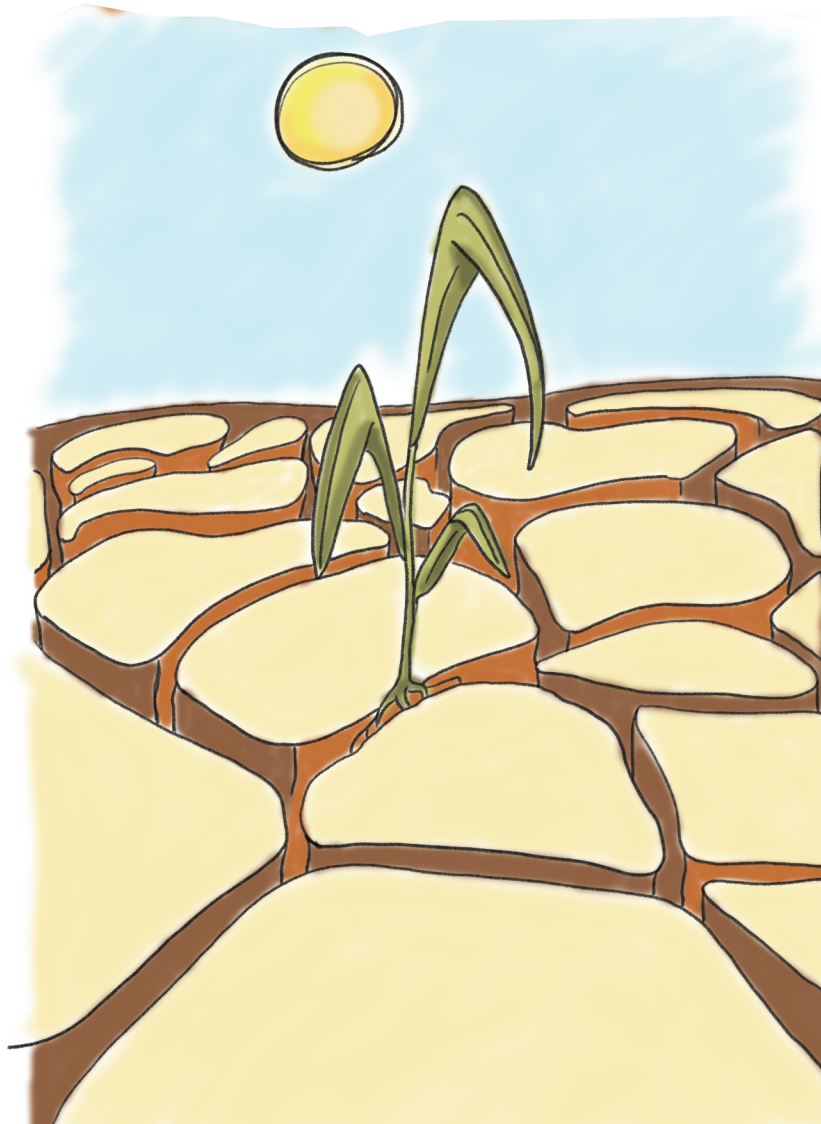
UNEP (2007) akdeniz bölgesinde yüksek turizm sezonunda bölgenin su kullanıma ilişkin %5 ile %20 arası yıllık artış yaşandığını belirtmiştir (akt. İlhan, 2011; sy. 20). Bu noktada suyun kimler tarafından nasıl kullanılması gerektiği hususunda yaşanan gelişmeler ise su adaleti kapsamına girmektedir.

Turizm temelli ekonomik kalkınma planları beraberinde golf parkları, eğlence amaçlı su parkları, havuzlar gibi mekanları getirmektedir. Bunun yanı sıra sahil bölgelerinde artan nüfus beraberinde atıksu ve yetmeyen **su varlıklarına** ek olarak inşa edilen desalinizasyon merkezlerinin denize bıraktığı tuz konsantrasyonları ile ciddi deniz kirliliği problemini getirmektedir (İlhan, 2011; sy. 20).

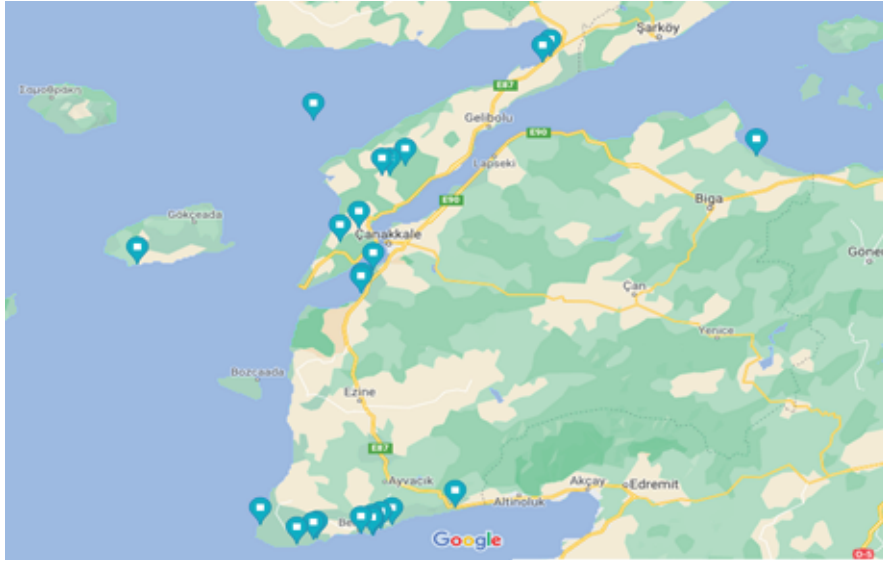
Çanakkale özelinde turizmde tüketilen su miktarını anlamak bu açıdan oldukça önemlidir. Aşağıdaki tabloda Çanakkale'nin 2021 yılı turizm potansiyelini anlamamızı sağlayacak veriler yer almaktadır. Bu veriyi anlamlı kılabilecek bir diğer nokta ise literatür araştırması sonucu ulaştığımız otellerde yatak/kişi başına su kullanımını gösteren oranlardır. Bu oran İller Bankası teknik Şartnamelerinde 250-600 lt arası bir değer ile ifade edilmektedir. Bu çalışma kapsamında bu değer aralığında olan 500 lt/kişi/gün kullanılmış ve turizm faaliyetlerinin su tüketimi yaklaşık bir rakamla 22,5 milyon lt olarak tespit edilmiştir. (İller Bankası, 2013)

(Kaynak:

<https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/kuzey%20ege%20aylin/Kuzey%20Ege%20Havzası%20Yönetim%20Planı.pdf> - Sayfa 74)

İLLER	TESİSE GELİŞ SAYISI			GECELEME			ORTALAMA KALIŞ SÜRESİ			DOLULUK ORANI		
	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM
ÇANAKKALE	4.629	22.662	27.291	6.673	38.523	45.196	1.44	1.70	1.66	3.24	18.69	21.92

<https://goo.gl/maps/Maxyoa9AzbAtGrsYA> Çanakkale’de belli başlı turizm tesislerinin atık noktaları (Kaynak: “Çanakkale İli 2019 Yıl Çevre Durum Raporu”, 2019)

Turizm tesislerinin su tüketim biçimleri zaman zaman bölgedeki yerel halkın gündelik hayat pratikleri içerisinde suya erişimini zorlaştırmaktadır. Yıllık kuraklık eğiliminin artış gösterdiği Çanakkale’de bu zorluğun gitgide arttığını belirtmek gerekir. Çanakkale, uzun bir zaman dilimi içerisinde yağışın normal seviyesinin altına düştüğü **meteorolojik kuraklık** ve uzun zaman devam eden yağış eksikliği ile ortaya çıkan -yeryüzü ve yeraltı sularındaki eksilmeleri tanımlayan- **hidrolojik kuraklık** riski altındadır (İlgar, 2010; 184).

Pandemi değil, kuraklık kısıtlaması Çanakkale'de yaşanan kuraklık nedeniyle kısıtlamalar getirildi Çanakkale'nin 1 yıllık içme suyu kaldı

İHA

11 Aralık 2020 Cuma, 12:42

Güncelleme: 11 Aralık 2020 Cuma, 13:00

Çanakkale'de bu yıl yağışların az olması sebebiyle barajlar kuruma noktasına geldi. Şehrin tek içme suyu kaynağı olan Atikhisar Barajı'nda su seviyesi yüzde 22'ye düştü. Uzmanlar yağışların devam etmediği takdirde şehrin yaklaşık 1 yıllık içme suyu rezervinin kaldığını belirtirken, Çanakkale Belediyesi encümen kararıyla su kullanımlarıyla ilgili kısıtlamalar getirdi.

Regülatör Göleti kuraklık sebebiyle kurudu

Çanakkale Ayvacık'ta bulunan Behramkale Regülatör Göleti kuraklık sebebiyle kurudu. Balçık kaplanan gölette yüzlerce balık da telef oldu. Gölete giden köylüler balıkları kurtarmak için adete zamanla yarıştı.

YURT

09.11.2016, 17:04

Sonuç Yerine

- ★ İklim krizinin Çanakkale'nin **su varlıkları** üzerinde **kuraklık** etkisine sebep olacağı öngörülmektedir.
- ★ Çanakkale'deki mevcut evsel ve endüstriyel su kullanımı **sürdürülebilir değildir**.
- ★ Turizm sektörünün **gündeme getirilmeyen** görünmez bir su maliyeti vardır. Bu noktada yerel yönetimlerin etkili bir sürdürülebilir turizm çalışması bulunmamaktadır.
- ★ Çanakkale'deki **su varlıklarının** çeşitli sektörler tarafından atık sahası olarak kullanılması sonucunda ortaya çıkan bir kirlilik vardır. Bu kimyasal/fiziksel/biyolojik kirliliğe yönelik kapsamlı bir izleme çalışması yapılmamaktadır.
- ★ Suyu erişimde ve suyun kullanımında sosyo ekonomik koşullar bağlamında bir adaletsizlik söz konusudur. Turizm sezonu içerisinde bu **adaletsizlik** had safhaya ulaşmaktadır.

Su Adaletini Tesis Ederken

Gezegen üzerinde yaşanan her bir kriz eşitsizlikler üzerinden beslenmektedir, kriz küresel olsa bile topluluklar, insanlar krizin sonuçlarından aynı şekilde etkilenmez. Makro ölçekten mikro ölçeğe değişmeyen bu durum, içinde yaşadığımız sistemin çıkmazlarından biridir. Bu bağlamda **adalet** kavramı her zamankinden daha çok gündemde yer bulmalı, dile getirilmelidir. 20 yıl önce Vandana Shiva tarafından kaleme alınmış bu sözler şu an da her zamankinden daha çok anlam ifade etmektedir: **“Su krizi, ticari nedenleri olan, ancak piyasaya dayalı bir çözüm içermeyen ekolojik bir krizdir. Piyasa çözümleri dünyayı yok eder ve eşitsizliği güçlendirir. Ekolojik bir krizin çözümü ekolojiktir ve adaletsizliğin çözümü demokrasidir. Su krizine son vermek için ekolojik demokrasinin canlandırılması gerekmektedir.”**

Ekolojik demokrasi içinde bulunduğumuz sosyal, politik, ekonomik koşullar sebebiyle uzak bir tahayyül olarak düşünülse de harekete geçmenin ilk adımı olan fark etmek ve düşünmek ve üzerine konuşmak için gereken zaman çok gelmiştir.

Suyun bir 'meta' olarak tanımlanıp kaynak olarak değerlendirilmesi değil; varlık olarak başlı başına kabulünün zamanıdır.

Su kullanımına ilişkin mevcut yönetmeliklerin **iklim krizini** ve **su adaletini** ana gündemlerine alacak şekilde düzenlenmesi gereklidir. Bu bağlamda hak savunucularının sistematik bir şekilde karar alıcılara bu talepleri dile getirmesi elzemdir. Halihazırdaki yönetmeliklerin ise yaşanan kirlilik, aşırı su kullanımı vs. ihlallerine karşı gereken cezai işlemlerin uygulanması için düzenli takibi yapılmalıdır.

Çanakkale'de **su varlıklarının** mevcut durumu üzerine güncel kapsamlı bir araştırmanın yapılması gereklidir. Yeryüzü ve yeraltı sularının kirlilik takibi yapılmalı, raporlanmalı ve şeffaf bir şekilde kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

Belediyenin turizm tesislerinin su kullanımına ilişkin kontrolü sıklaşmalıdır.

Kentte kuraklığın her geçen sene daha da artması söz konusu iken yazlık sitelerde, turizm tesislerinde 'çim sulama' 'yüzme ve süs havuzu' gibi temel ihtiyaç olmayan tüketim odaklı uygulamalar yasaklanmalıdır.

Su kullanımının nasıl olacağı yerelde yaşayan insanların fikirleri, demokratik katılımı ile birlikte kararlaştırılmalıdır.

Su adaletini gözeten bir su kullanımının tesisi yerel yönetimler tarafından bir plan taslağı hazırlanmalı, meclis gündemine alınmalı ve kanunlaşmalıdır.

Mevcut su tüketiminin, kirlilik durumunun ve iklim krizinin etkisiyle derinleşecek bir **su krizi** sorununa yönelik ne yapılabilir? Bu motivasyon ile hazırlanan raporda Çanakkale’de yaşayan insanlar, ekolojik hak savunucuları, sivil toplum kuruluşları, inisiyatifler, topluluklar için suya ilişkin belli başlı tespitler ve değerlendirmeler sunulmuştur. Bu değerlendirmelerin hak savunuculuğu çalışmalarına destek olması, yerelden küresele daha adil bir dünyaya katkı sunması dileğiyle.

Toplulukların Çevre Hakları Bildirgesi

su doğanın armağanıdır.
su yaşam için vazgeçilmezdir.
yaşam su aracılığı ile birbirine bağlıdır.
temel ihtiyaçlar için su serbest olmalıdır.
su sınırlıdır ve tümüyle tüketilebilir.
su korunmalıdır.
su ortak mülktür.
kimse yok etme hakkına sahip değildir.
su ikame edilemez.

Kaynakça

Akgün İlhan, (2011). Yeni bir su politikasına doğru: Türkiye’de su yönetimi, alternatifler ve öneriler İstanbul: Sosyal Değişim Derneği

Ayşe Uyduranoğlu Öktem, Ayça Aksoy (2014) Türkiye’nin su riskleri raporu. İstanbul: WWF - Türkiye

ÇED ve Çevre İzinlerinden Sorumlu Şube Müdürlüğü. (2020) Çanakkale ili 2019 yılı çevre durum raporu Çanakkale.

https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/canakkale_-cdr219-20201221092718.pdf

Ezgi Tuncel (2020, 3 Aralık). Bu yıl kuraklık çok şiddetli. Çanakkale Gündem erişim tarihi 20.09.2021

<https://canakkalegundem.net/2020/12/03/bu-yil-kuraklik-cok-siddetli/>

İklim Değişikliği (b.t) WWF- Türkiye

https://www.wwf.org.tr/ne_yapiyoruz/iklim_degisikligi_ve_enerji/iklim_degisikligi/

İklim Haber (2021) Kömür Masalları

<https://komurmasallari.com/elementor-441/>

İzzet Öztürk (2019). Su, iklim değişimi ve ortak geleceğimiz İstanbul: SUEN

Mehmet Akbulut, Serpil Sağır Odabaşı, Deniz Anıl Odabaşı & Ekrem Şanver Çelik (2006) Çanakkale ilinin önemli içsuları ve kirletici kaynakları. E.Ü. Su Ürünleri Dergisi (23) s. 9-15 İzmir ISSN 1300 - 1590

Tarım ve Orman Bakanlığı (2020) Su kaynakları haritası erişim tarihi 21.09.2021

<https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/T%C3%BCrkiye%20Su%20Kaynaklar%C4%B1%20Haritas%C4%B1-07.07.2020/T%C3%BCrkiye%20Su%20Kaynaklar%C4%B1%20Haritas%C4%B1.jpg>

TC Kalkınma Bakanlığı (2014). Su kaynakları yönetimi ve güvenliği özel ihtisas komisyonu raporu (Yayın No: KB:2886) Ankara

TC Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü (2021)
Turizm istatistikleri. erişim tarihi 21.09.2021
<https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html>

TC Tarım ve Orman Bakanlığı (2019) Su kanunu taslağı
<https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/Su%20Kalitesi%20H%C4%B0E%20Haber%202019/Su%20Kanunu%20Tasla%C4%9F%C4%B1.pdf>

TC Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü (2020). Kuzey ege nehir havzasının yönetim planının hazırlanması projesi nehir havza yönetim planı nihai raporu Ankara.
<https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/kuzey%20ege%20aylin/Kuzey%20Ege%20Havzas%C4%B1%20Y%C3%B6netim%20Plan%C4%B1.pdf>

TEMA Vakfı (2020). Kazdağları yöresinde madencilik.
<https://cdn-tema.mncdn.com/Uploads/Cms/kaz-daglari-raporu.pdf>

Pandemi değil, kuraklık kısıtlaması Çanakkale’de yaşanan kuraklık nedeniyle kısıtlamalar getirildi Çanakkale’nin 1 yıllık içme suyu kaldı (2020, 11 Aralık) HaberTürk erişim tarihi: 20.09.2021
<https://www.haberturk.com/canakkale-haberleri/83043934-pandemi-de-gil-kuraklik-kisitlamasicanakkalede-yasanan-kuraklik-nedeniyle-kisitlamalar>

Regülatör Göleti kuraklık sebebiyle kurudu (2016, 9 Kasım) Ulusal. Erişim tarihi: 20.09.2021
<https://www.ulusal.com.tr/yurt/regulator-goleti-kuraklik-sebebiyle-kurudu-h127735.html>

Rüştü Ilgar, (2010) Çanakkale’de kuraklık durumu ve eğilimlerinin standartlaştırılmış yağış indisi ile belirlenmesi. Marmara Coğrafya Dergisi (22) s. 183-204 İstanbul ISSN:1303-2429

Tunahan Ünsal (2020, 12 Ekim). Kuraklığın belgesi. Çanakkale Gündem. erişim tarihi: 20.09.2021
<https://canakkalegundem.net/2020/10/12/kurakligin-belgesi/>

Vandana Shiva, (2007) Su Savaşları, İstanbul: BGST Yayınları